Лежала свиня в баюрі та й ось як хрюкала-балакала сама з собою:

— Господи, якби-то мені роги! Я б їм задала, я б їм задала! Всім, усім, хто тілько коли-будь кусав мене, з буряків вигонював, собаками травив або хоч би тілько позаочі обмовляв і висмівав, — усім би я дала себе знати!

А поперед усього отим собакам! Господи, вже вони мені до живісіньких печінок доїли! Давніше, то ще нічого було против теперішнього. Давніше хоч порядок був. Увійду в буряки, почну рити — ну, кажуть: провинилась свиня! Тут уже й собаки біжать, хап мене за вуха, наторгають, наторгають, а не раз так тільки пострашать та й пустять, прогнавши за пліт, а господар візьме та й діру в плоті загородить, щоб, мовляв, другий раз туди свиня не влазила. Хоч то й погань та зависть — отак чоловікові самий найліпший смак переривати, ну, та чорт з ними! Принаймні знав чоловік, що й куди. А тепер-бо отим клятим собакам не досить того. Тепер вони слідком за мною бігають і не то щоб кусали, а гавкають та й гавкають.

— Свине,— кажуть,— схаменися! Як ти живеш? Де в тебе сумління? Адже огляньсь на себе, яка ти невмита, нечесана, нехарапутна, неосвічена! Подумай тілько, пощо ти в бога живеш?

— Щоб з мене добрі люди сало їли,— кажу їм. Та де тобі,— ще дужче дзявкотять.

— Чи не стид тобі таке говорити? Твоє сало! Ну, нехай і так, що твоє сало — добра річ, та се вже по твоїй смерті! Ти за се не відповідаєш! Але твоє життя, свине, твоє життя!

— Дайте мені спокій,— хрюкаю їм на розум,— і за своє життя я не відповідаю. Я ж його собі не дала.

— Стид тобі, свине, стид тобі! Сама не дала! А преціньже маєш якусь свідомість, якесь почуття! Ну, скажи, будь ласкава, як ти голосувала оноді при виборах до Ради державної? Невже чесне боже сотворіння може так голосувати? За пару буряків продати свою совість! Фе, свине, се вже й для свині забагато! І ще, як на сміх, читаєш і "Батьківщину", і "Русскую правду".

— Ну, що ж, читаю, бо читаю, а голосую так, як мені моя свинська натура каже. Геть від мене! Зась вам до мене!

Та де тобі, пристають, як мокре рядно. За письменників обібралися, по газетах на мене гавкають, усяких мені прозвищ повинаходили! Давніше зайду, було, в буряки — крикнуть: "А бийте комуніста!" — ну я й злякаюся і біжу щодуху. Страшенно я того слова боялася! І чорт його батька знає, що воно значить, а крикне на тебе один з другим собака: "Комуніст! комуніст! чужі буряки краде!" — то так тобі поза шкірою й мороз подере! А тепер і слів таких страшних не говорять, а допікають удесятеро гірше.

— Дармоїдка! — кажуть.— Живіт на сало пасе, а хто те сало буде їсти, пощо й защо — сама не знає!

Але найпоганіший звичай узяли собі — до мойого сумління промовляти, стид у мені будити. А я вік звікувала — все в баюрі, та при кориті, та попід панськими плотами, та в хліві,— і відки в мене стид набереться! Дарма тільки уші мені сверлують своїм криком. А до мойого сумління зась їм! Се річ приватна, нутрова, тут я сама собі пані. А то подумайте, що вони мені зробили! Після онодішніх виборів з кождої вулиці, ба навіть із сусідніх сіл і повітів, а навіть зі Львова, з Чернівців і Коломиї шлють мені карточки в копертах, а на кождій карточці —Микита Хрунь. Зразу я не похопилась, що воно таке і до чого, і сміялася з того образка. Навіть почала було критикувати його.— Ну, скажіть, будь ласка,— хрюкала я собі,— і се має бути мій портрет! А я преціньу такій свитці не ходжу ані такої дрантивої ковбаси не їм. Самі вони себе отсею машкарою висміяли, оті собаки, газетники та хлополюбці, бо то вони в

свитках ходять та отаку ковбасу за не знати який смак уважають. А я, богу дякувати, дещо більше знаю, трохи вище своїм смаком сягаю. Але далі, як почали оті карточки надходити та й надходити, день по дню, пошта за поштою, то мені зробилося якось маркітно. Читаю адреси: "Його Свинородію Микиті Хруневі", дивлюсь на те рило, на котрому начеплена ковбаса, на ті вуха, на те пузо,— і почала мені виявлятися вся злість, усе злорадство отих собак. Адже ж ковбаса — мій власний, свинячий витвір! І, настромлюючи мені його на рило, вони хотіли мені сказати, що я, голосуючи отак по-свинськи і живучи по-свинськи, сама себе з’їдаю! А один ще взяв та обвернув той рисунок вирваною карткою з Данте. Ну, я прочитала, а там стоїть оповідання про Уголіно й його синів, як вони з голоду свої руки гризли і як опісля Уголіно в пеклі гриз мозок тому, хто його отак заморив. І ще й підписано нашою-таки кирилицею: "Де те фабуля нарратур" ("Се про тебе байка"). Тьфу, аж мені гидко стало! На цілий день апетит мені попсував!

Сама з себе ковбаси їм! Ну, скажіть на милість божу, якому се поганцеві прийшло в голову видумати таку погань, такий гріх против природи! Адже ж се подумати страшно! А вони все мені такими огидствами під ребра під’їжджають. Але чекайте лишень, дасть бог мені роги, не те я вам покажу! Пізнаєте ви по невчасі, де у свині стид і сумління сидить!

І чим далі, тим гірше! Вже тепер не досить їм і виборів. "Що там,— кажуть,— вибори раз на шість літ, а як ми їй через увесь час дамо спокій, то вона собі байдуже буде", їм то приємність чинить — не дати мені ані на хвилю супокою, пекти і смалити мене на вільнім огні від колиски аж до смертельного корита! Вже тепер не против одного або другого вчинку б’ють, ні, против цілого мойого свинського світогляду, против усього свинства в світі, против цілого свинського ладу в наших громадських справах. "Усюди,— кажуть,— свиня своє рило уткнула. Де не глянь, з кожного куточка громадських порядків свиняче вухо висувається". І кинулись цілою сворою по всіх усюдах, вітрять, і нюхають, і гарчать, одні одним з чобітьми в душу залазять. "Агов, лишень, ти, хло,— повідають,— там, мабуть, у тебе на дні душі крихітка

ще прадідівського свинства лишилася. Давай-но його сюди!" І волочать на позорище, і рвуть, і гризуть, і нівечать.

Боже мій! Так се вони задумали зовсім мене зо світу звести, з усім моїм родом і плодом! І не те щоб самі старші поважненько гулюкали, ще би, може, мене так не боліло. Та ні-бо, старші, ховай боже, хоч і крикнуть часом, та все-таки зараз і погладять, і приголублять мене. Звісно, вирозумілі люди, і кождий знає, що чи круть, чи верть, а без свинства чоловік у світі не проживе. Але оте "молоді покоління" — господи, се вже такі собаки, такі дзявкуни, що хоч на місці погибай! Найневинніше свинство — і те їм сіллю в оці. Ну, змилуйтеся, люди добрі, коли старші в карти грають, і "по писанію" співають, і в часописах тільки образки переглядають, а друкованого не читають,— їх і се в очі коле! "Свинство, свинство!" — гукають. А самі, скоро трохи підростуть, туди ж підуть, се вже я добре знаю. Той, що нині гукає, і обурюється, і кокоїжиться — поглянеш на нього за пару літ, як підросте і стане "паном професором", аж він уже куди-куди не той стане. Сидить собі, при зеленім столику, чотирьом тузам молиться та "во всю велегласную" співає:

На весь світ

Виліз кіт,

Перехрестився!

Але не думайте, що се щось поможе — тепер йому про се говорити! І слухати не хоче, ще й у очі плює. "Ні, свине, не думай, що твоє свинство безсмертне! Буде й йому колись кінець, і коли не ми, то хоч покоління по нас буде виростати без твойого впливу. А тим, що буде, ти мене не лякай! Нехай і так, що твоя правда, та все-такй тепер, доки в мене святий огонь горить, я мушу воювати з тобою".

Вже я й просилась у них: "Бійтеся бога, панове (говорю до них, бісенників, як до добрих!), хоч на вивіз мене лишіть! Ну, що у вас за сумління: німців та віденців голодом виморите! Адже ж вони без наших галицьких свиней просто перемруть наглою смертю". Так де тобі,— не впиняються. "Не бійся,— кажуть,— Угорщина постачить". Може-то вона й постачить, але яка мені охота задля Угорщини не своєю смертю вмирати? А хіба ж се своя смерть для свині — вмирати зі стиду і гризоти сумління? А воно до того йде, їй-богу, до того.

Господи, вислухай ти мене, дай мені роги! Ані хвилиночки не спочину, доки всім їм, отим поганцям, животи не порозпорюю і кишки не повимотую! Най гинуть на глум, най знають, що свинство також сила і безкарно чіпати себе не дасть!